

INHOUD BLAADJE 2001/3

(afbeeldingen en programma [lezingen en excursies](#) ontbreken)

- [Vogelgedrag - Volkert van der Goot](#)
- [Ziekenhoekje - Joost Kazus & Gerritje Nuisker](#)
- [De K.N.N.V. 100 jaar! - C. Kuyper](#)
- [De jubileumtentoonstelling, 1951 - Henk van Halm](#)
- [Over een nieuwe uil, een herontdekt boshoen en een slakje - Joost Kazus](#)
- [Verslag lezing 20 maart - Evert Pellenkoft](#)
- [Verslag: Naardermeerfeest 16 juni 2001 - Ria Hoogendijk](#)
- [Naar aanleiding van bomenwandelingen: iependubbeltjes - Evert Pellenkoft](#)
- [Excursieverslag: Hydrobiologische werkgroep - Ria Hoogendijk](#)
- [Informatie over de omgeving van Havelte - Henk van Halm](#)
- [Voorinformatie voor de Floriade 2002 - Henriette Zoetelief](#)
- [Voorinformatie voor de busexcursie op Texel op zaterdag 13 oktober 2001 - Henk van Halm](#)
- [Waarnemingen](#)

VOGELGEDRAG 1: TWEE VERSCHILLENDE HOUTDUIFBEVOLKINGEN

In de plantage wonen houtduiven die daar vermoedelijk al honderden jaren resideren, langzamerhand, bij het uitdijen van Amsterdam, steeds meer geïsoleerd van de plattelandsduiven. Apart van, op zijn Amsterdams gezegd, de boeren. Als je door de Plantage loopt, zie je houtduiven die ongedeed de mensen voor de voeten lopen. Een gedrag dat doet denken aan dat van de stadsduiven.

In Osdorp wonen houtduiven die zich totaal anders gedragen. Ze houden zich verre van de mens, ze zijn schuw. Als duiven in Osdorp gevoerd worden, zie de daar geen enkele houtduif bij. Heel zelden komt er eentje als er op de voerplek in de wijde omgeving geen mens te bekennen is.

De reden, die ik kan bedenken is dat Osdorphoutduiven boeren zijn. Eigenlijk nog de bewoners van het platteland. Met het gedrag dat hoort bij een daar door de mens belaagde, schadelijke, sterk bejaagde vogel.

Fascinerend dat doodgewone stadsvogels, door geen selectieve vogelaar aangekeken, bij scherpe observatie interessante eigenschappen vertonen. Doet u ook mee aan het mussenonderzoek??

Volkert van der Goot

ZIEKENHOEKJE KNNV, AFDELING AMSTERDAM

Jannie van Zanen, die ernstig ziek is en door diverse leden met attenties werd bedacht, schreef ons het volgende. 'Beste mensen, Langs deze weg wil ik het bestuur en alle andere KNNV'ers bedanken voor de fijne reacties die ik gedurende mijn ziek zijn mocht en nog zal ontvangen. Het doet mij erg goed en ik put er moed uit. Het is mij onmogelijk iedereen persoonlijk te bedanken. Heel veel dank, ook namens Ger. Jannie'.

Voor degenen die ook een kaart of brief willen sturen: haar adres is De

Breekstraat 36, 1024 LJ Amsterdam. Eventueel bezoek na telefonische afspraak: 020-6369996.

Joop Stam heeft een scootmobiel gekregen zodat hij weer iedere dag naar buiten kan en met zijn 15 km per uur heeft hij als eerste Jos in Amstelveen bezocht. Praten gaat moeilijk maar Joop zijn mimiek is fantastisch en ook kan hij woordjes schrijven. Een kaartje of een visite wordt zeer op prijs gesteld: Joop Stam, Pythagorasstraat 79, 1098 EX Amsterdam. Zijn vrouw Lon even bellen voordat u op bezoek gaat (020-6931437).

Balder Schut ligt al enige weken in het Lucasziekenhuis. Hij heeft een zenuwontsteking in zijn benen en kan momenteel niet lopen. Het is redelijk te genezen maar dat gaat nog lang duren en hij houdt er wel een spierzwakte aan over. Baldur zijn adres is Lopikhof 96-IV, 1108 GM Amsterdam Z.O. Zijn zus Ida neemt de post mee naar het ziekenhuis en u kunt haar bellen als u een bezoekje wilt brengen aan Baldur (020-6915565).

*Namens het bestuur,
Gerritje Nuisker en Joost Kazus*

DE K.N.N.V. HONDERD JAAR!

Waar zijn de grondleggers gebleven: Thijsse, Heimans, Heinsius: ach ze zijn reeds lang ter ziele, maar hun geest leeft voort. En deze geest leeft nog altijd voort in de N.N.V., later zelfs de KNNV. Deze letter K tekent toch wel de levensvatbaarheid van deze Vereniging. Ook na honderd jaar is ze nog altijd springlevend! Dat het nog vele honderden jaren zo moge blijven! Een terugblik op deze feestdag de 16e juni jongstleden.

Vele malen had ik per trein de rit gemaakt langs het Naardermeer, maar nog nooit bevaren en nu werd mij de kans geboden. Mijn dochter bracht mij op tijd naar de plaats van afvaart. Een speciale zachte zetel bleek voor mij te zijn gereserveerd; een aardige attentie. Deze plaats was helemaal voor in de boot. Dit had enkel tot nadeel dat ik niet alles kon volgen wat de stuurman achterin vertelde. Hoewel slechts flarden van gesprekken tot mij doordrongen begreep ik dat het Naardermeer nog steeds een zorgenkindje is voor de beherende instantie. Ondanks de pijpleiding, die de gemeente Amsterdam heeft laten aanleggen, zou er toch een gebrek aan water in de meren zijn.

Inmiddels stak de boot van wal. Het regende, maar gelukkig niet lang en de zon brak zelfs weer door de wolken. Het water klotste kalm tegen de boorden en het riet wuifde ons zachtjes toe. De waterlelies lieten zich van hun mooiste zijden zien en ook de gele plomp liet zich niet onbetuigd.

Na een bezoek aan de aalscholverkolonie ging het weer in alle rust en stilte verder. Mijn fantasie nam een vlucht: " Als nu eens hoog in de lucht een militair vliegtuig, een F16, zou naderen, die motorstoring kreeg. Als de piloot op een knop zou drukken, waardoor hij als een raket omhoog zou schieten. Als het scherm zich zou ontplooiën en de piloot pats-boem in het Naardermeer terecht zou komen juist naast onze varende boot. Dan zou behalve dat hij een nat pak

zou oplopen verder niets met de piloot aan de hand zijn: de KNNV-leden brengen hem triomfantelijk naar de wal. En op de maandag daaropvolgend wordt de KNNV door alle grote dagbladen met grote koppen gehuldigd wegens haar prompte redding en verdere hulpverlening. De telefoon op de redactie staat de hele dag roodgloeiend vanwege de aanmeldingen van nieuwe leden."

Ja, ja, maar voorlopig is er nog nergens een F16 te bekennen. Sterker, het is zelfs onnatuurlijk stil in de lucht. Behalve een eenzame meeuw, die langzaam over het water scheert.

Terug op 'honk' helpen vele handen ons bij het aanmeren. Dranken en hapjes staan al op ons te wachten en de stemming is opperbest. Deze stemming heeft dan ook niet te lijden onder the geweld dat boven onze hoofden losbarst. Felle bliksemstralen worden onmiddellijk gevolgd door ratelende donderslagen. Bovendien regent het pijpenstelen. Bij bakken valt het uit de hemel en niet zo eventjes; het bleef maar aanhouden. De gedachte kwam dan ook bij me op dat een paar van zulke wolkbreuken het Naardermeer voorlopig tegen uitdroging zou beschermen. Binnen was het ondanks het natuurgeweld een genoeglijk en gezellig samenzijn, waar veel werd gelachen. Inmiddels keek ik eens om mij heen. Waren er nog meer leden van veel vroeger? Ik kon er niet één ontdekken. Nippend aan mijn tweede biertje overdacht ik hoeveel mensen ik heb zien komen en gaan. Maar ook hoeveel bestuurswisselingen er sinds de jaren dertig van de vorige eeuw hebben plaatsgevonden. Viel er een plaats open, dan werd deze onmiddellijk door een ander bezet. Dat was destijds zo en dat blijkt momenteel nog steeds het geval te zijn. De K.N.N.V.: La Garde meurt mais se ne rend pas.

Mocht ik op deze feestdag de nestor zijn (91) dan toch vermoed ik dat het oudste verenigingslid de heer Sam Groenhuizen moet zijn. Want toen ik mij in 1931 of 1932 als lid aanmeldde stond de heer Groenhuizen al bekend als Sam de Mossenman.

Ook de heer van Zanen is om zo maar eens te zeggen een oud gediende. Vaak ben ik met hem op excursie geweest. Beiden zijn gelukkig nog in leven naar ik vernam, maar konden om gewichtige redenen niet aanwezig zijn. Jammer! Na de soep en het lopend buffet viel langzamerhand de duisternis in. Het werd tijd om te vertrekken. Maar niet alvorens de leiders van deze feestdag hartelijk dank gezegd te hebben voor hun inzet om deze dag te doen slagen.

Nog altijd viel de regen bij stromen uit de hemel, maar mijn dochter, die zich overigens heel erg voldaan voelde vanwege de gezellige conversatie met diverse ledengevoerd, zag kans mij droog in de auto te loodsen, waarna wij onder veel wensen en handgezwaai wegreden. Het was hartverwarmend. Gegroet U allen leiders en leden van de Vereniging. Hopelijk tot spoedig ziens.

C. Kuyper en dochter

DE JUBILEUM-TENTOONSTELLING, 1951

Ik heb alles destijds in mijn natuurdagboek genoteerd. De tentoonstelling was ingericht in het Zoölogisch Museum bij Artis en getiteld "In 't land van Heimans en Thijsse". In de hal direct achter de ingang van het museum hangt

nog als vanouds de grote kop van de Afrikaanse olifant en staat het geraamte van het veenhert. Dan staat er nog een vitrine met de bekende spreekwepot, die in een van de Amsterdamse grachten gevonden is. Links is de zaal die geheel gewijd is aan de zoölogie en geologie van Zuid-Limburg. Men kan daar prachtige fossielen en fossiele plantenafdrukken bewonderen, alsmede fossiele voorwerpen uit de klei van Tegelen, o.a. de schedel van een wolharige neushoorn, tanden van de mammoet en van de wolharige olifant, van een soort haas, van een berensoort en een bever. Dan had je de Pietersbergfossielen, zoals een stuk rugschild van een reuzenzeeschildpad, fossiele schelpen en haaiantanden. Tot dusver de geologie, waarvan zoveel bij elkaar gebracht is dat ik dat onmogelijk kort kan beschrijven. Verder zagen we in de wandvitruines van de Limburgse zaal specifiek Limburgse vogels, zoogdieren en koudbloedige gewervelde dieren, alsmede speciaal in Limburg voorkomende insecten. Ook was een deel van de vitruines aan de grotten gewijd. We zagen er verschillende soorten insecten, die in de grotten leven en natuurlijk ook opgezette vleermuizen, waarbij tevens de bouw der verschillende soorten vleermuizen uiteengezet werd en een populaire verklaring van 't radartoestel gegeven werd, zulks met betrekking tot de geluidstrillingen, die door de vleermuizen geproduceerd worden en weer opgevangen als ze teruggekaatst worden. Rechts van de hal is de zaal waar de werkjes van Heimans en Thijsse geëxposeerd zijn. Men kan er prachtige pentekeningen van Heimans alsmede 15de- en 16de-eeuwse kleurtekeningen van insecten en vogels bewonderen. Vooral aandacht vroeg ook het proefschrift van Linnaeus over de anderdaagse koorts en het wapenschild van Linnaeus met het bekende Linnaeusklokje. Dan waren er nummers van Natura, Ardea, Amoeba en De Levende Natuur. Ook werd een beeld gegeven van moderne dierentekunst. Verder waren er authentieke 16de-eeuwse verzamelingen, waarbij vooral opviel dat de schelpen en insecten bijvoorbeeld niet wetenschappelijk gerangschikt waren, maar veel meer uit esthetisch oogpunt. Men kon er microscopen van Anthoni van Leeuwenhoek bekijken en kijkers en zakmicroscopen uit de vorige eeuw. Nabij het Heimansdiorama waren verscheidene prachtige foto's van insecten, orchideeën en zeedieren opgehangen. De zaal voor het Heimansdiorama was ingericht als bosgemeenschap met drie diorama's: 1. met een ree die uit een bosrand de hei op stapt, 2. met baltsende korhoenders, 3. met eekhoorns. Dan waren er verscheidene Nederlandse zoogdieren en gallen geëxposeerd en ook de braakballen van een torenvalk, een ransuil en een reiger. Verder kon men de ontwikkeling van het gewei van de reebok zien. Tenslotte nog de zogenaamde ronde gang, waar strandvogels en een nagemaakt strandje met strandvondsten te zien waren.

Henk van Halm

OVER EEN NIEUWE UIL, EEN HERONTDEKT BOSHOEN EN EEN SLAKJE

Wat onze eigen Teletekst mist, heeft die van de Vlaamse TV: een wetenschappelijke rubriek, dagelijks vanaf pagina 180. Eind februari van dit jaar werden daar twee bijzondere waarnemingen vermeld.

Op Sri Lanka had een Indisch ornitholoog in januari een nieuwe uilensoort ontdekt, een dwergooruil van het geslacht Otus. Tot grote verbazing van

andere ornithologen omdat Sri Lanka met 420 vogelsoorten, waarvan 27 endemische (soorten die alleen op dit eiland voorkomen), druk door vogelaars wordt bezocht.

De nieuwe uil moet nog een naam krijgen.

Volgens hetzelfde bericht dateert de laatste ontdekking van een nieuwe vogelsoort van 1868. Dat was de Ceylon zanglijster.

De tweede bijzondere waarneming was die van Rotterdamse biologen op het eiland Waigeo voor de noordwestkust van Irian Jaya, het vroegere Nieuw-Guinea: de vondst van het uitgestorven gewaande Bruijns boshoen. Deze vogel was 62 jaar geleden voor het laatst waargenomen. Overigens is dit grootpoothoen niet gezien. De determinatie gebeurde aan de hand van een kop en afgekloven botten want het dier was opgegeten door een varkensjager wiens hond de vogel had gevangen. De resten konden worden gedetermineerd op basis van bewaard gebleven huiden en opgezette dieren uit Amerikaanse en Indonesische musea. De expeditieleden zouden nog tot half maart samen met de varkensjager naar levende hoenders zoeken.

Deze vondst kreeg ook uitgebreide aandacht in NRC Handelsblad van 27 februari. Met fraaie kleurenfoto's van de gevonden kop en de eerste afbeelding van het hoen uit een Franse atlas van 1881 naar een door verenhandelaar A.A. Bruijn in 1879 geschonken exemplaar aan het Museum d'Histoire Naturelle in Parijs.

Geen enkel bericht op Vlaamse TeleTekst trouwens over onze eigen Zeggekorfslak.

U weet het nog wel: deze kleine Europees beschermde slak, met een huisje van maximaal 2,2 millimeter, ging dwars voor de geplande aanleg van de snelweg A 73 tussen Venlo en Maasbracht liggen. Hij komt voor op de oostoever van de Maas en daar is de A73 gepland. Bij een inventarisatie van Rijkswaterstaat (verantwoordelijk voor de aanleg van de weg!) werden op die oostoever nog 88 andere beschermde diersoorten aangetroffen, alsmede bijna 350 planten met een speciale beschermde status. De vereniging Das en Boom heeft het slakje als argument aangevoerd om de snelweg naar de westoever van de Maas te verwijzen omdat de natuurwaarden daar veel minder groot zijn.

Ik ben benieuwd. Naar de naam die de nieuwe uil zal krijgen.

En of er nog een levend Bruijns boshoen is gevonden.

Maar eigenlijk toch het meest of de Raad van State gevoelig blijkt te zijn voor de bezwaarschriften van Das en Boom. Zodat de inmiddels geslagen piketpaaltjes voor de oostvariant van de A73 weer kunnen worden verwijderd en onze Zeggekorfslak een ongestoord biotoop zal blijven houden.

Joost Kazus

VERSLAG LEZING OP 20 MAART IN DE KONINGSZAAL VAN ARTIS

Zichtbare en onzichtbare vogeltrek door Drs. Luit S. Buurma
Hoofd Sectie Natuurtechniek en Ecologisch Beheer, Koninklijke Luchtmacht

In dezelfde zaal waar dit jaar het jubileumjaar van de KNNV startte vond nu in het kader van een lezingencyclus van Artis een boeiende vogellezing plaats voor een gehoor van naar schatting 60 mensen. Onderstaand citeer ik de inleidende woorden uit de brochure. "Al ruim honderd jaar wordt door vogelaars meer of minder systematisch naar de vogeltrek gekeken. Door gedegen wetenschappelijk onderzoek weten we nu veel meer over dit fascinerende natuurfenomeen. Toch valt nog een heleboel te ontdekken. Een deel van de trek vindt namelijk 's nachts plaats en op grote hoogte en onttrekt zich dus aan ons oog. Bovendien blijken de verschillende soorten vogels soms heel verschillende trekstrategieën te hebben ontwikkeld. Een bijzondere kijk op vogeltrek is mogelijk met radars van de Koninklijke Luchtmacht. Al zijn radars primair bedoeld om een bijdrage aan de veiligheid van het luchtverkeer te leveren, ze leveren ook nieuwe inzichten op over het mechanisme van de vogeltrek."

De heer Buurma werkt al sinds de 70'er jaren aan de verfijning van een radarsysteem om vogelbewegingen boven ons land in lagen van 1 en 2 kilometer hoogte nauwkeurig te kunnen waarnemen. Dit heeft geresulteerd in het Radar Optical Bird Intensifier systeem (ROBIN = roodborstje). Als buurlanden dit systeem overnemen zou dit een tot een fantastisch meetnet voor de vogeltrek boven Noordwest Europa leiden. De ondersteunende beelden werden middels het programma PowerPoint op een laptopcomputer via een beamer (dia-apparaat voor computerplaatjes) geprojecteerd. Hierdoor was het mogelijk om tussentijds een soort videomontage met een opeenvolging van ruim vijf radarbeelden te laten zien, waardoor de bewegingsrichting duidelijk werd.

Zo toonde hij het uitzwermen van spreeuwen vanuit hun slaapplek in Friesland in westelijke richting met daaronder de Afsluitdijk geprojecteerd. (U moet hierbij denken aan het weerbericht van het Journaal, waarbij verspringende satellietbeelden de verplaatsing van wolkenmassa's rond een lage drukgebied laten zien.) De zwerm werd steeds breder en bereikte dezelfde lengte als de dijk (30 km!). Er is natuurlijk perfecte communicatie tussen de spreeuwen nodig om deze keten in stand te houden -middels zicht en het ontvangen van een hogere of lagere contactroep en vleugelslaggeluid van de buur om onderlinge afstand te meten (Dopplereffect) De contactgeluiden van koperwieken, *Corvus corax* van de lievelingsvogels van de heer Buurma, zijn in oktober 's nachts ook boven Amsterdam te horen. Er kunnen dan vanuit Scandinavië honderdduizenden vogels overtrekken. De voorkeur voor trek in de nacht is een strategie: ze vliegen hoger en efficiënter met minder wind en turbulentie in de lucht en geen predatie door roofvogels. Hoe weten we nu dat we koperwieken (lijsters) zien op de radar? Een Zwitser heeft een manier ontwikkeld om de frequentie van de vleugelslag van specifieke soorten zoals lijsters weer te geven in Hertz. Door nu een combinatie van deze frequentie en "vleesmassa" van de vogel te meten met het ROBIN-systeem is hier achter te komen! Ook is te zien dat vogels hun romp schuin op de wind houden om hun koers te corrigeren: en profiel is de zichtbare massa groter dan vooraanzicht. Inmiddels heeft de heer Buurma ook de beschikking over een afgedankte mobiele radarwagen, die is omgebouwd met dit systeem. Op Vlieland waar de luchtmacht ook oefent stond hij hiermee naast het ringstation met de slagnetten om vogels te ringen. Volgens radarbeelden was er massale trek van koperwieken. De weerkaart van die dag gaf rondom een lage drukgebied in

Noorwegen een windstroming richting Noordzee te zien. Gevaarlijk om over zee te trekken, maar met wind in de rug weer ombuigen naar land! De koperwieken die gevangen werden waren allen moddervet, dus er was weinig energie verbruikt. Exemplaren die later werden gevangen waren in mindere conditie. Zij hadden waarschijnlijk door het lagedrukgebied gevlogen met twee keer wind tegen. Er zijn dus slimme koperwieken die voor de "juiste" strategie kiezen. Op de grote vogeltrekdag van Vogelbescherming in oktober werd van 6 tot 18 uur een keten van de Pier van IJmuiden via de Utrechtse Heuvelrug naar Winterswijk gevormd met telposten die in verbinding met elkaar stonden (29 september 2001 weer ∞ !). Hier bleek ook dat koperwieken die van grote hoogte uit zee binnenvielen hun tocht over land via de binnenduinrand voortzetten (luwte) en niet via de zeereep. Vanaf de veertiger jaren heeft Tinbergen ook de vinkentrek overdag bestudeerd met tellers langs de IJsselmeerkust. Hier werd ook waargenomen dat de ene groep vinken koos voor ZW hoog over water en de andere voor Z en laag over land. Vogels volgen dus niet blind een instinct. De kaarten met beelden van stuwtrek die uit het boek *Vogels Onderweg* komen zijn bij veel vogelaars een vastgeroest beeld geworden wat niet helemaal juist is gezien de nieuwe bevindingen, zo pleit de heer Buurma. Vogels volgen vaak een navigatie-strategie als van een zeilschip tegen de wind. Zo is ook gebleken uit onderzoek met een duif met een zender op de rug die niet in rechte lijn naar huis vloog maar met rustpauzes een zigzag pad volgde.

In dit verband wil ik nog wijzen op de boeiende oktoberlezing bij de KNNV van de heer R Kampf over de visarend. Aan het eind van de avond liet hij satellietbeelden van Internet zien met de trekbewegingen van dag tot dag van Engelse visarenden. Door een geïmplanteerde chip kunnen wij ze nu volgen, wat jaren van moeizaam ringonderzoek inhaalt. Zo bleek dat een juveniel aan een stuk over zee vloog van Zuid Engeland tot Spanje waar hij voor de kust jammerlijk verdronk. Adulte visarenden volgen een route van watergebieden met verplaatsingen van ± 200 km. Ik ben mij bewust dat de heer Buurma voor een werkgever werkt die met de F16 een ernstige verstoring voor de Waddenzee betekent. Dit is denk ik dezelfde soort tegenstelling die zal blijven bestaan bij samenwerking tussen boeren / jagers en natuurbeschermers. Bij hoge concentraties trekvogels wordt er trouwens niet gevlogen. De ramp met de Hercules door spreuwen in de motoren heeft deze problematiek weer sterk onder de aandacht gebracht. De combinatie van techniek en vogelstudie biedt in ieder geval opzienbarende resultaten.

Evert Pellenkoff

VERSLAG: NAARDERMEERFEEST 16 juni 2001

100 JAAR KNNV

Om kwart voor 1 kwamen we aan bij de Visserij. Daar bleek dat er nog excursies gaande waren, maar er kwam ons al een heerlijk geur van soep tegemoet, die met verschillende broodsoorten, beleg en drinkwaren klaar stond voor de lunch na de excursies. Een kwartiertje later zaten inderdaad vele leden (met veel bekenden, om de tafeltjes of op banken in een grote schuur waarvan

Ã©n muur weggelaten was, dus lekker in de open lucht!

Dat laatste was prettig, want het was prachtig weer! En het was heel gezellig. Er was overvloedig te eten en te drinken (bijvoorbeeld biologische melk). Wolf, Gerritje en de anderen hadden er werk van gemaakt!

Na de lunch waren er weer verschillende excursies, net als 's morgens.

Bij de vaartocht konden we meteen even een paar watermonstertjes nemen.)

(Tot nu toe vond ik daarin: zeker een Synura, een Synedera, een Navicula en een heen leuke, lenige, snelle Bauch-hÃ¶rling, (die zijn circustoeren over en onder een aantal draadalgen, vertoonde. Hij leek het meeste op mijn vriendje

Heterolepidoderma ocellatum, (zie tekening). Een andere BauchhÃ¶rling, een beetje bezadigder, maar toch wel actief, was familie van de Chaetonotus.

Het afdekzeil van de boot kon helemaal opgerold worden, zodat we in een open boot zaten! We voeren door ondiep doorzichtig water, waar je de waterplanten voor het grijpen had. We noteerden een groot aantal water- en oeverplanten, ook wat insecten en we zagen enkele grote grazers (Ierse Gallowaykoeien.)

Onderwijl luisterden we naar de kapitein-excursieleider. Hij vertelde dat het

Naardermeer niet ontstaan was door turfsteken, maar eerder, in de ijstijd, waar door stuwing uit het noorden massa's zand zijn verschoven wat een gat heeft achtergelaten op de plek die nu het Naardermeer heet.

Dit gat is volgelopen door kwel en regenwater. Vooral de kwel is er oorzaak van dat het gebied nooit een droogmakerij is geworden, hoera!. In een bepaalde periode is er, om verdroging tegen te gaan, water van de Vecht ingelaten, maar dat bleek veel te voedselrijk te zijn! Dit heeft gevolgen gehad voor de begroeiing. Nu nog zie je dat de verlanding toeslaat. Vervelend is, dat dit verschijnsel moeilijk is tegen te gaan.

Zo nu en dan komt er subsidie om de kwaliteit van water en landschap te verbeteren, zodat we ergens een plek konden zien waar de successie met succes te lijf gegaan is. In de verte ontwaarden wij kunstnesten, voor zwarte sterns.

Het was een heerlijke tocht. Zo nu en dan hielden we ons muisstil, waarna een bepaalde vogel te horen was, bijv. de grote karekiet. Er werd aan land gegaan bij een kolonie aalscholvers, die we vanuit de observatiehut van dichtbij konden bekijken. We zagen naar voedsel hunkerende jongen met moeders die zich niet lieten vermurwen. Die gingen gewoon door met keelbibberen (de kleintjes deden het na), ter afkoeling. (Ze kunnen niet zweten.)

Terug in de boot. Onderweg zagen we bruine kiekendieven, Kieviten, grote zilverreiger, purperreigers en blauwe reigers, genoemde zwarte sterns, een buizerd, een ijsvogel, een ree, veel oeverzwaluwen, territoriale kleine plevieren, veel witgatjes, in formatie vliegende aalscholvers...

We gingen ergens nog even aan land en daar kwam de wandelexcursie langs, waar een deel van de vaardeelnemers zich bij aansloot. De boot voer verder.

Terwijl onderweg ook nog even het zeil naar beneden werd gedaan in verband met een zacht regenbuitje.

Na een lange tocht, kwamen we tevreden weer op onze basis terug. Daar stonden allerlei drankjes, met en zonder alcohol, klaar, die ons werden ingeschonken in prachtige glazen met de opdruk: "KNNV AMSTERDAM 100 JAAR". Deze glazen mochten wij houden! En dat is heel leuk, want het was een feest om je te blijven herinneren, zo leuk en gezellig! Na het drankje beklommen een aantal feestganger nog een naburige molen waar halsbrekende

toeren moesten worden uitgehaald om deze activiteit levend te kunnen belevend!

Teruggekomen stond er alweer een maaltijd klaar! Deze keer was er naast een grote pan met verse soep een tafel ingericht met diverse soorten salades: ongelooflijk veel werk was er aan besteed! Het zag er mooi uit en het smaakte verrukkelijk. Er was overvloedig veel en iedereen kon zoveel eten als hij / zij wilde!

Alsof dit alles nog niet genoeg was geweest, kregen we nog een dialoog door de beheerder, over de geschiedenis van het Naardermeer. En daarbij kon dan thee en koffie gedronken worden. Overigens was het onder het eten geweldig gaan plenzen (wij zaten droog) en het water stroomde over het erf. Een ware wolkbreuk met onweer. Als iemand al van plan was geweest eerder op te stappen, zou dit nu toch onmogelijk gekund hebben!

Wonder boven wonder was het weer helemaal droog toen we opbraken. Er lagen zelfs geen plassen meer! Dus we hebben echt geluk gehad, met zo'n mooie dag. Hulde aan de organisatoren van deze heerlijke feestdag!

Ria Hoogendijk.

NAAR AANLEIDING VAN BOMENWANDELINGEN: IEPENDUBBELTJES

In maart krijgen de kronen van veel iepen een rode gloed. Niet erg opvallend maar toch duidelijk waarneembaar bloeien de iepen met bloemhoofdjes van ongeveer 20 bloempjes. In april worden de iepen als een van de eerste boomsoorten groen, dit zijn echter niet de uitlopende bladeren, maar de trossen vruchtjes die met hun groene kleur voor de eerste fotosynthese van de boom zorgen. In de afgelopen meimaand zorgden deze iependubbeltjes weer voor een ware sneeuwstorm en een bruin tapijt op straat en het grachtenwater. Onlangs verscheen de KNNV-uitgave Verspreiding van Zaden. De positieve recensie hierover in het NRC kreeg als gevleugelde titel Gewiekste Zaadjes mee, waaruit de bewondering blijkt voor zowel de bouw als de methode waardoor plantenzaden zich kunnen verspreiden.

De prachtige beschrijving over het papierdunne breedgevleugelde oliehoudende nootje op de pagina over de Hollandse iep in genoemd boek met een foto van onder de microscoop kan ik van harte aanbevelen. In de Ecologische Flora deel 1 staat op bladzijde 122 een prachtige tekening van de wording van het iependubbeltje. (Let ook op de typische ongelijke voet van het iepenblad). De meeste aangeplante iepen zijn bastaarden en daardoor meestal steriel. De dubbeltjes uit de sneeuwstorm zullen dus ironisch genoeg nooit kiemen. Soms doen de stadsduiven zich eraan tegoed en als ze in de lucht zweven grijpt de gierzwaluw ze om ze met speeksel in zijn nestkommetje te verwerken. In Amsterdam is de iep een gewilde stadsboom die goed tegen wortelverdichting en luchtverontreiniging kan. Het zal u echter niet ontgaan zijn dat de vele tienduizenden oude iepen in de stad in snel tempo verdwijnen - getroffen door iepziekte. Oorzaak is de schimmel *Ophiostoma ulmi*, die in 1919 voor het eerst door Christine Buisman e.a. werd geïdentificeerd. Zij probeerde ook resistente iepensoorten te kweken. In Engeland heet de ziekte daarom Dutch Elm Disease (Dutch heeft meestal een negatieve bijbetekenis), hoewel er al veel

eerder iepziekte in Frankrijk en Engeland was geconstateerd. Ulmus is elm in het Engels en olm / iep bij ons. De schimmel woekert onder de bast en verstopt de houtvaten met de sapstroom, waardoor de takken afsterven. Een takje met verdorde bladeren in de boomtop, het vaantje, verradt zo de besmetting. De ziekte wordt verspreid door de van boom tot boom vliegende minuscule iepenspintkever *Scolytus scolytus*, die in het nulletje van een dubbeltje past. Door vraat van de kever met schimmelsporen aan zijn lijf en zijn larven in verzwakte bomen wordt een cyclus in stand gehouden. Door houttransporten is de ziekte over het hele noordelijk halfrond verspreid. Voor wie nog meer wil weten: recent is een ook voor leken toegankelijke interactieve CD-ROM uitgebracht, prachtig uitgevoerd met enkele korte filmpjes. Te bestellen onder de titel CD ROM Dutch Elm Disease (is wel in het Nederlands) bij de UvA afd plantenfysiologie in Amsterdam voor f 5,- op giro 7709676. Tussen 1971 en 1991 werd de bestrijding van iepziekte wettelijk geregeld. Landelijk werd door deze campagne het uitvalpercentage 1% van het totale iepenbestand en de epidemie leek daarom beheersbaar. Toen werd de regeling losgelaten en de rijkssubsidie stopgezet met als gevolg een forse toename van de epidemie (van 10.000 in 1991 naar 60.000 dode iepen in 1992). Het groen wordt duur betaald. Zo wordt door bezuiniging het iependubbeltje een iepengulden en vermolmen onze olmen. In Engeland zijn al vele miljoenen iepen aan de ziekte bezweken en is de soort bijna uit het landschap verdwenen. Jaren geleden broedde er een bosuil in een holle iep op de Leidsegracht. De uil zat in de olmen bij het vallen van de nacht. Vallen deze monumentale stadsbomen nog te redden? Een boom is vaak het enige natuurlijke element dat een straat leefbaar maakt.

Wilt u eens op een andere manier naar bomen kijken? Ga dan zeker mee met een excursie van onze bevlogen bomenvrouw Henriëtte Zoetelief. Moge het nog jarenlang iependubbeltjes sneeuwen in de stad!

Evert Pellenkoff

EXCURSIEVERSLAG: Hydrobiologische werkgroep

Zaterdagmorgen, 16-6-2001. Volkstuincomplex Eigen Hof.

De dia's van Jan van Arkel waren weer fantastisch! Jan had verscheidene nieuwe opnamen gemaakt, maar er ook een paar bekende dia's doorheen geweven, omdat ze goed bij de opbouw van de lezing pasten. (Leuk was, dat een van de kleinste kinderen (3 jaar?) zo'n dia herkende van de vorige keer! Het was een genot de serie opnamen van het uitkomen van de Keizerlibel weer eens te kunnen zien.!

Nieuw was een Waterkeverlarve, nu eens niet betrappt terwijl hij door het water schoot op jacht naar een malse of knapperige andere waterbewoner, maar zittend, in opgerichte houding, met zijn poten om een takje geklemd en de rest van zijn lenige lijf in een s-bocht, waarbij al zijn leden en andere lichaamsdelen haarscherp waarneembaar waren! Een juweel van een opname!

Bloedzuigers en Beerdiertjes met eieren waren van de partij en een schitterende Ringslang! Enkele Vissen waren prachtig afgebeeld met randen om hun pupillen van fotografisch goud!

Een Nematode met fluoriserende omtrekken versierde op een gegeven moment

het diascherm, maar ook andere dia's hadden betoverende kleuren! (Bij navraag naar het geheim ervan, vertelde Jan dat hij die effecten had weten te verkrijgen, door bij het fotograferen met verschillend gekleurde lichtbronnen tegelijk te werken.

Jan werd hartelijk gefeliciteerd met het feit dat hij er ondertussen in geslaagd is een job te bemachtigen bij de Universiteit van Amsterdam, waar zijn fotografische capaciteiten en al zijn andere vaardigheden volledig tot hun recht kunnen komen. Hopelijk houdt Jan nog wat tijd beschikbaar voor onze Hydrobiologische werkgroep en de Beerdertjes.

Na de diapresentatie hebben we nog gevist. Het was een beetje laat in het seizoen, maar we vonden wel veel verschillende Bloedzuigers. Ook kwamen er wat Slakjes, Torretjes en een enkele Duikerwants te voorschijn uit de waternetten. Alles werd overgeheveld in een klein aquariumpje, maar de kinderen hadden besloten dat de bloedzuigers in een apart bakje moesten. Natuurlijk werd na afloop alles weer voorzichtig in de vijver teruggedaan. Er werd deze keer niets onder een microscoop bekeken. Dit om tijd te winnen, i.v.m. het feest in Naarden (100-jarig bestaan van de KNNV-Amsterdam.) De wandeling terug door Eigen Hof, voerde ons langs de bochtige, mooi aangelegde muur van granieten keitjes, gemetseld met kalkspecie (nodig voor muurvegetatie). We zagen er Muurleeuwenbek op, Steenbreekvaren en Gele Helmbloem (in de witte variant). Ook kwamen we langs de "bijenflat" waarin verschillende substraten van rietjes en zandsteen aangebracht waren, die zorgden voor broedgelegenheid van solitaire bijen en andere insecten die op dezelfde manier hun nageslacht laten uitkomen.

Alles werd snel ingepakt en met de auto van Joop afgeleverd bij Jans huis. Aansluitend reden we naar Naarden.

Ria Hoogendijk

INFORMATIE OVER DE OMGEVING VAN HAVELTE

Het NIVON-natuurvriendenhuis Het Hunehuis, waar we in het jubileumweekend zullen verblijven, ligt op de flank van de Havelterberg, niet ver van de beroemde Havelter hunebedden. Omdat dit gebied ons excursieterrein zal zijn, hier wat bijzonderheden.

De Havelterberg is een onderdeel van een stuwwal uit de voorlaatste ijstijd, het Saalien. De hoogte varieert van bijna 2,5 m boven NAP tot bijna 19 m boven NAP. Rode keileem komt er op verscheidene plaatsen aan de oppervlakte en zit in het hele gebied nergens dieper dan 1,2 m onder het maaiveld. De dikte van de keileemlaag varieert. De keileem vormt een slecht doorlatende laag, waardoor in kuilen regenwater blijft staan. Aan de voet van de stuwwal is in de laatste fase van het Saalien door smeltwater een breed beekdal uitgeschuurd. De vele ronde laagten, die de Drenten dobben, vennen, kulen of koelen noemen, zijn voornamelijk veroorzaakt door de werking van afwisselende vorst en dooi in het Weichselien, de laatste ijstijd, toen Drenthe een toendragebied was. In het Weichselien werd ook het dekzand afgezet, dat in het landschap nog te herkennen is als ruggen en welvingen op het plateau en in de oerstroombalen. Ook de stuifzanden vinden hierin hun oorsprong. De

grondwaterstand in Havelte varieert sterk. In het begin van het Holoceen, 10.000 jaar geleden, was Drenthe grotendeels bedekt met bossen van Groveden en Berk. Tijdens het Holoceen vond in een zachter klimaat veenvorming plaats: door grondwater gevoed matig voedselrijk laagveen in de lagere delen, uitsluitend door regenwater gevoed voedselarm hoogveen op de hogere gronden. Tussen de zandbodem en het veenmosveen ontstond de gliedelaag, een colloïdale schoensmeerachtige humus, die slecht doorlaatbaar is, waardoor een schijngrondwaterspiegel wordt gevormd. Naarmate het klimaat verbeterde, kwamen op de vochtige keileem- en potkleigronden steeds meer boomsoorten (o.a. Zomereik, Es, Iep en Linde) in de loofbossen. De mens is al duizenden jaren actief op het Drents plateau. Er zijn vuurstenen werktuigen gevonden uit het paleolithicum en microlieten uit het mesolithicum. Uit het neolithicum dateren de twee Havelter hunebedden, die 5000 jaar geleden werden gebouwd door het boerenfolk van de Trechterbekercultuur als grafkamers, waarin zij hun doden bijzetten. Het grootste Havelter hunebed is van het ganggrafttype, bestaand uit een grafkelder, een poort en een stenenkrans om de oorspronkelijke opgeworpen aarden grafheuvel. De kelder, ca. 19 m lang en 2,5 m breed, is w.o. georiënteerd en wordt gevormd door 2 x 6 tegenover elkaar staande zijstenen en van boven afgesloten door 10 dekstenen (1 boven de poort). De sluitsteen voor de poort is verdwenen en ook de platte zandstenen van de vloer ontbreken. De stenenkrans is onvolledig nog aanwezig. Het hunebed werd door prof. Van Giffen in 1918 onderzocht. Er werden bekertjes, schalen, vuurstenen beitels, pijlpunten en barnstenen en gitten kralen gevonden. Bij de Havelterberg en het Ooster- en het Westersand is een groot aantal grafheuvels (tumuli) aangetroffen uit het neolithicum (ca. 2000 jaar v. Chr.), uit de bronstijd (1500 tot 500 v. Chr.) en uit de ijzertijd. De winning van turf (ontginning van het veen sinds omstreeks 1600) en de afgraving en ontginning van de heide brachten vermenging van het natuurlijke materiaal en plaatselijke verrijking en verarming van de bodem teweeg. Laagveenontginningen vonden plaats in het beekdal van de Wapserveense Aa (lintbebouwing en slagenlandschap). Op de heide werden veenputten gegraven: zo zijn in Havelte tussen 1910 en 1920 het Uffelterveen, het Brandeveen en de Meeuwenkolonie door turfwinning ontstaan (de turf werd afgevoerd via het Uffelter Vaartje naar de Drentse Hoofdvaart). De vaaggronden ontstonden door te intensief gebruik van de bodem, waardoor veel zand is verstoven. Deze voedselarme gronden hebben weinig vermogen om vocht vast te houden. Het meeste is met naaldhout beplant. Zo werden het Westers- en het Oostersand beplant van 1901 tot 1910, het Uffelter- en het Holtingerzand in de jaren dertig. Grootschalige ruilverkavelingen veranderden de grenzen en indeling van de cultuurgronden, overmatig mestgebruik bedreigt de natuurlijke vegetatie, verlaging van de grondwaterstand heeft verdroging tot gevolg, vooral ook in sloten die door de gliedelaag heen zijn gegraven. Een groot deel van de Havelterberg is voormalig militair oefenterrein. Kortgeleden is 1000 ha van dit militaire terrein vrijgegeven. De Havelterberg en omgeving waren in de tweede wereldoorlog een belangrijk Duits vliegveld. Met de aanleg werd begonnen in november 1942. Het was bedoeld voor luchtaanvallen op Engeland. Hele bossen werden gerooid en heuvels en dalen geëgaliseerd door duizenden arbeiders. Aanwezige boerderijtjes werden afgebroken. In de winter van 1944/1945 breidden de Duitsers het vliegveld uit in de richting van de Havelterberg tot vlak bij de hunebedden. Het grote hunebed werd

ontmanteld en de stenen werden begraven in een 7 m diep gat naast het hunebed. Het kleine hunebed werd geheel onder het zand bedolven. Na de bevrijding kon prof. Van Giffen dank zij de tekeningen uit 1918 en de intact gebleven vloer met aanwijsbare plaatsen van de stenen het grote hunebed op de oorspronkelijke plaats herbouwen. De startbaan van het vroegere vliegveld aan de Ruitersweg is zonder moeite terug te vinden. De andere bij de Schipslootweg is nooit afgebouwd en zou veel groter worden dan de eerste. Langs de rolbaan (nu een onverharde weg richting Hunehuis) liggen wijde kuilen uitgegraven in de zuidhelling van de Havelterberg, met eromheen cirkelvormige wallen van rode keileem, afkomstig uit de kuilen: vliegtuigopstelplaatsen, waar de Messerschmidts in bomvrije hangars verborgen stonden (in de oorlogsjaren was het bos op de berg er nog niet). De wallen dienden ter bescherming tegen bom- en granaatscherven. Verder zijn loopgraven en plaatsen van mitrailleurkasten nog in het veld te herkennen. Op de berg zijn veel oude bomtrechters. In september 1944 vond het eerste grote bombardement van het vliegveld door de geallieerden plaats. Op 24 maart 1945 werd het hele vliegveld inclusief startbaan bij een groots opgezette luchtaanval grondig vernield. Naderhand werden ongeveer 2000 bomgaten op en bij het terrein aangetroffen. Bij de inslag van de bom(men) is de keileem op de rand van de trechter geslingerd, wat nog te zien is aan de vegetatie van voedselrijker grond. In sommige trechters staat water, dat niet kan wegzijgen, omdat de bodem van de kraters bestaat uit moeilijk doorlaatbare keileem. Regenplassen en greppels zijn melkachtig troebel door de leem. De startbaan is dankzij de vele ondiepe bomtrechters een prachtig geaccidenteerd schraalgrasland met verspreide dennen en berken. De Amerikanen en Engelsen deden onopzettelijk aan natuurontwikkeling, die nu miljoenen guldens zou kosten. Er komen veel soorten voor, die alleen hier te vinden zijn of op maar een paar plaatsen elders in ons land: Rozenkransje, Moeraswespenorchis, Rond wintergroen, Addertong, Maanvaren, Fraai duizendguldenkruid, Grote keverorchis, Wilde tijm en Valkruid.

Op 12 november 1996 heeft de provincie de minister van LNV verzocht het potentiële Nationaal Park Ooster- en Westersand in studie te nemen. De natuurwaarden van het Ooster- en Westersand manifesteren zich in de aanwezigheid van een karakteristiek stuwmorenenlandschap (Havelterberg, Bisschopsberg), een zeer kwetsbaar stuifzandlandschap (Westersand, Oostersand, Holtenerzand) en het voorkomen van geplooid keileemlagen, morenen en pingo's. Verder is er een buitengewoon rijke planten- en dierenwereld. Er zijn veel vennen met specifieke planten- en diersoorten, waaronder vele van de Rode lijst. De vennen kennen een grote verscheidenheid aan plantensoorten, w.o. Klokjesgentiaan, Kleine en Ronde zonedauw, Kleine veenbes, Lavendelhei, en diersoorten als Heikikker, Wintertaling, Dodaars en Geoorde fuut. Het is een gevarieerd overgangsgebied van het natuur- en cultuurgebied met veel poelen, houtwallen en houtsingels, bosjes, esrandbegroeiingen, zandpaden met belangwekkende bermen e.d. Daardoor is het voor veel zeldzame en beschermde planten- en diersoorten een laatste toevlucht, o.a. voor Adder, Ringslang, Zandhagedis, mogelijk Gladde slang, Kamsalamander en Boomkikker. Een gevolg van de aanwezigheid van veel zeldzame plantensoorten is het voorkomen van insecten die daarvan

afhankelijk zijn: Gentiaanblauwtje, Zilveren maan, Kommavlinder en Veenhooibeestje.

Henk van Halm

VOORINFORMATIE VOOR DE: FLORIADE 2002

(Excursie op 7 oktober 2001)

Van 6 april tot en met 20 oktober 2002 wordt de wereldtentoonstelling voor de vijfde maal gehouden. Dit keer is de plaats de Haarlemmermeer. Waarom? In 2002 is het precies 150 jaar geleden dat de Haarlemmermeer werd drooggelegd.

Architect Niek Roozen heeft het Foriadeplan ontworpen. Hij maakte gebruik van bestaande elementen zoals de Geniedijk, onderdeel van de Stelling van Amsterdam, en het ongeveer 25 jaar oude Haarlemmermeerse Bos.

Het Floriadepark bestaat uit grofweg drie deelgebieden: het Dak, de Berg en het Meer. Het Dak is een enorme glazen overkapping met zonnepanelen waaronder wisselende tentoonstellingen komen. De Berg, de 'Big Spotters Hill', lijkt op een piramide van Cheops met zijn 30 meter hoogte. Het Meer is het bos rondom de Haarlemmerplas, een zandwinningplas, waar de landeninzendingen een plek krijgen. Het thema van deze Floriade is 'feel the art of nature', oftewel: zie, ruik, hoor, proef en voel de artistieke mogelijkheden in het contact met de natuur.

Op deze open dag krijgen wij een aardige indruk van het Floriadepark en van de omgeving alhoewel nog lang niet alles gereed is. Wij wandelen door het Floriadeterrein. Bereid je voor op een flinke wandeling. Om 16.30 uur nemen wij de bus terug naar Hoofddorp.

Info: www.floriade.com

Henriëtte Zoetelief

VOORINFORMATIE VOOR DE: BUSEXCURSIË OP TEXEL OP ZATERDAG 13 OKTOBER 2001

Vanaf het Horntje, waar de veerboot aankomt, rijden we eerst naar de Petten, een bekend vogelreservaat van Natuur-monumenten, waar bijna altijd wel wat te zien is: Scholeksters, Rotganzen, Bergeenden, Kluten. Aan de andere kant van het Molwerk ligt de Mok waar we naar de vogels gaan kijken. In de Korthoek, het deel van de Mok dat bijna altijd droog ligt, zitten vaak Grauwe- en Rotganzen, Goudplevieren, Rosse grutto's en veel Bonte strandlopers. Er is kans op een Visarend die in deze tijd soms komt vissen in de Horsmeertjes en zijn vangst in de Mok opeet.

In de 18e eeuw was de Mok ankerplaats voor zeeschepen die bij Texel lagen om te wachten op gunstig weer en om water in te nemen. In het Pompevlak was een put die de schepen van zoetwater voorzag. In die tijd is de stuifdijk

aangelegd, waar nu de Mokweg is, om te voorkomen dat van de Hors waaierend zand de aanlegplaats verzandde.

De Hors ontstond gelijk met De Geul in de 18e eeuw door verhelving van de toenmalige Noorderhaaks, de Keyzers Plaet, met de toenmalige zuidwestkust van Texel. Daar lag toen het Spanjaardsgat, dat de Mok met de Noordzee verbond en een voorname rol heeft gespeeld in de geschiedenis van de Zeven Verenigde Provinciën, toen deze in 1665 verwickeld waren in de Tweede Engelse Oorlog. Bij die verhelving verzandde het Spanjaardsgat, waarna het De Geul en het duindal in het verlengde daarvan vormde. Tot 1921 stond de Geul nog in open verbinding met de Hors. Zo moet Thijsse de duinvallei nog gekend hebben.

De wandeling door De Geul en het Pompevlak naar paal 9 vereist stevig schoeisel. We lopen eerst achter het duinmeer langs met Riet en wilgenbos en heel veel Stekelvarens. Kans op Baardmannen en veel kleine zangvogels. Vervolgens wandelen we door zeer gevarieerd duin naar het strand waar de bus op de parkeerplaats aan het eind van het Hoornderslag wacht. We rijden door het agrarische deel van het eiland naar de Slufter. In 1629/30 werd ten noorden van De Koog vanaf het oude Texel naar het duineiland Eyerland de Zanddijk aangelegd. Ten westen van deze stuifdijk liggen de Muyen en de Slufter. In 1855 werden stuifdijken langs de Noordzeekust aangelegd met de bedoeling een nieuwe landbouwpolder te scheppen. De duinen braken door en de nieuwe polder liep onder. Door steeds weer nieuwe stuifdijken te maken ontstonden de Binnen-Muy, de Buiten-Muy en ooit een Buitenste-Muy, die weer is verdwenen. De Slufter is open en toegankelijk van de Noordzee gebleven. Eb en vloed trekken dagelijks tweemaal door een kronkelige stroomgeul. Aan de voet van de Zanddijk in de Slufter groeide vorig jaar de zeldzame Gele hoornpapaver. Vandaar naar Texels noordpunt, bij de vuurtoren. Dit is een beroemd punt om Smellekens op trek te zien. Elk kwartier kan een valkje voorbijkomen maar dat gaat zo snel dat je wel heel goed moet opletten. Afhankelijk van de beschikbare tijd kunnen we in de tuintjes bij De Cocksdorp naar trekkende zangvogels kijken.

Terug naar het Horntje volgen we de Waddenzeedijk, voor zover mogelijk. Delen van de dijk zijn afgesloten vanwege de overwinterende vogels, zoals de Schorren van vereniging Natuurmonumenten en het rotganzenreservaat Zeeburg waarvan we wellicht toch wat te zien krijgen. Aan de Waddenzeedijk liggen een paar ondiepe plassen waar het kan wemelen van de vogels, vooral bij overtijen. Het Waagjepot is ontstaan bij de dijkverzwaring, de Ottersaat maakt deel uit van het reservaat Dijkmanshuizen. Langs de Waddenzeedijk liggen nog een paar plassen. Voorbij Oudeschild passeren we de Oude Schans dicht bij de route naar de Pontweg en terug naar de boot. De aarden schans, bezit van vereniging Natuurmonumenten, is pas gerestaureerd. Het fort is opgeworpen in 1572 op last van Willem de Zwijger ter verdediging van de Rede van Texel. Het eiland bood luwte en daardoor een min of meer veilige ligplaats, niet alleen voor de koopvaardijsschepen die op de Rede lagen te wachten op gunstige wind om uit te zeilen. Ook de vloot verzamelde zich hier. Op het eerste bevel van de admiraals kon men van de Rede van Texel uitvaren om slag te leveren met de vijand. De schepen op de Rede werden van drinkwater

voorzien uit de Wezenputten bij Oudeschild, verpacht door de regenten van het weeshuis in Den Burg. De watervaten werden aangevoerd door de Schilsloot, die aan het eind van de achttiende eeuw werd gegraven.

Henk van Halm

WAARNEMINGEN

in de Regio Amsterdam die door hun bijzonderheid interessant zijn voor lezers van *Blaadje*, kunt u, vergezeld van een goede plaats- en tijdbepaling en een eventuele toelichting opsturen aan: De redactie, Abcouderstraatweg 77, 1105

AA

Amsterdam Z.O.)

of per e-mail zenden aan : fonsbongers@hotmail.com

Aart Verkaik: 29 mei **Bruine Glazenmaker** (*Aeshna grandis*), gezien op een wandelpad bij de laatste flat van de Ilperveldstraat in Nieuwendam. Ik vond het wel erg vroeg in het jaar en heb het nagezocht in de veldgids Libellen. Toevallig wordt als vroegste datum ook 29 mei aangegeven, dus een vroegte-evenaring.

4 juni paartje **Steltkluten** Durgerdammerdijk bij de windmolen, binnendijs, het ondergelopen weiland van Staatsbosbeheer. Ze zijn er geruime tijd geweest, want het was al een lokaal nieuwtje. Er zijn er zelfs op een keer 4 gezien.

Paul van Deursen: Gevonden **Voorjaarshelmkruid** bij de prachtige muurtjes vol **Gele helmbloemen** op Bellamyplein 1, ingang hal 2. Kilometerhok: 119-486. Het is een oude rode lijst 4-plant. Slechts in 26 kilometerhokken gevonden volgens de Flora-atlas regio Amsterdam. Op de nieuwe rode lijst: thans niet bedreigd-3.

Marco Bleeker: Ik ben geen echte vogelaar, maar was half juni erg onder de indruk van vele honderden, zo niet duizenden **Aalscholvers** die over de oostpunt van Marken vlogen. Vanaf plm. 13:00 uur zag ik ze over komen, in vluchten van naar schatting 20 tot 60 exemplaren. Heel laag over het water scherend, waardoor net onder de horizon en vanaf een afstand niet erg opvallend, in lange rijen. Bij de dijk van Marken klommen ze naar een hoogte van plm. 10 meter. De ene golf na de andere, het leek wel een Hitchcock film! Ze kwamen uit de richting van Flevoland (Oostvaardersplassen, misschien Naarder-meer) en gingen NNW verder richting Volendam. Om 14:00 was het opeens afgelopen. Een toerist zei dat het de hele ochtend al was doorgedaan; dan zijn het zeker duizenden dieren geweest. Is dit normaal? Wat is hier aan de hand? Lijkt me geen gewoon woon-werk-verkeer : Is het een uitzonderlijk goed Aalscholver-jaar? Als dat allemaal in de Oostvaardersplassen en / of de Naarder-meer zit, moeten die zwart zien van de Aalscholvers!

Lida den Ouden: Op Hemelvaartsdag, 24 mei 2001 gezien: 2 ex. **Heilige ibis** (*Threskiornis aethiopicus*) in een weiland bij Waverveen.

Hans Schut

Â· 10-6-2001 1 **Ooievaar** op de Provinciale weg Bussum-Weesp.

Â· 17-6-2001 1 ouderpaar van de **Canadese gans** en 4 ã 5 jongen Provinciale weg Bussum-Weesp.

Â· 17-6-2001 1 **Zwarte stern** op dezelfde weg:

----zat op lichtmast, afslag Fort Uitermeer om 21.40 uur na zware regenval;

----in de berm van de Provinciale weg bij 't Luije Gat na veel regen (21.00 uur);

---boven 's Gravelandse Vaart: eerst wiekelen als een torenvalk, daarna vleugels strak tegen lijf en als een torpedo naar beneden.

i.